

Žanrid, loitsud ja sünkreetilised traditsioonid

Mõtteid 2025. aasta ISFNR konverentsilt

1970. aastal kirjutas Tzvetan Todorov: “Žanrid on oluline element autorite ja lugejate vahelises suhtluses, kuna žanrimärgid annavad lugejale teada, millisesse maailma ta on sattunud ja kuidas ta peaks teost tõlgendama.” See arusaam ulatub kaugemale üle kirjanduse piiride. Žanrid on olulised ka teadlastele – need kujundavad seda, kuidas me küsimusi formuleerime ja kuidas eri ajastute teadlased üksteise tööd toetavad. Selle vastastikmõju elavaks näiteks oli hiljutine konverents “Syncretic elements in the process of charming” (“Žanrid, loitsud ja sünkreetilised elemendid”), mille korraldasid ISFNRi loitsude, loitsijate ja loitsimise komitee koos “Constantin Brăiloiu” etnograafia ja folkloori instituudi ning Rumeenia Akadeemia “Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti” keeleteaduse instituudiga.

Kokku esitati 29 ettekannet, mis hõlmasid laia teemaderingi loitsude uurimises: amuletid ja loitsud (19 ettekannet), maagia ja rituaalid (12), erinevad etnograafilised ja folkloristlikud aspektid (11 ettekannet), keeleteadus ja kirjandus (5 ettekannet), sünkretism ja hübriidsus (3), taimed ja maitsetaimed (2), vesi ja loodus (2) ning muud unikaalsed lähenemisviisid, mida on keerukas lihtkategoriseeringusse mahutada. Osalejaid oli Euroopast, Põhja-Ameerikast ja Aasiast, mis muutis Rumeenia konverentsi tõeliselt globaalseks aruteluks.

Üks üllatavamaid esitlusi puudutas 18. sajandil Ruse’st (tänapäeval Bulgaarias) pärit Armeenia rullraamatut, mis säilis Rumeenia käsikirjade erakogus. See artefakt pakkus põneva ülevaate loitsude ja pühakute omavahelisest seotusest, paljastades, kuidas kiriklik ja maagiline traditsioon igapäevaelus koos eksisteerisid.

Osalejad said ka haruldase võimaluse uurida Rumeenia käsikirjalisi kogusid, vaharullide arhiivi, helisalvestiste hoidlat ja erialaseid väljaandeid. Need materjalid avasid akna sajanditevanustesse tavadesse, näidates, kuidas rituaalne kõne, pühad tekstid ja materiaalsed esemed moodustasid keeruka kultuurilise struktuuri.

Loitsukonverentsid on rohkem kui akadeemilised kohtumised – neil vahendatakse kultuurilisi teadmisi, uuritakse loitse vanimatest traditsioonidest kuni uusloomeni, ühendades tekstianalüüsi materiaalse kultuuri, rituaalide ja isegi eksperimentaalsete kontseptsioonidega, nagu “antimuseum”. Iga sessioon tuletab meile meelde, et loitsud ei ole lihtsalt mineviku mälestised, vaid dünaamilised, arenevad väljendusvormid, mis jätkuvalt intrigeerivad nii teadlasi kui ka praktikuid ja elavad oma varjatud elu.

M. Kõiva osalemist toetas EKM uurimisprojekt “Folkloori usundilised ja narratiivsed aspektid”.

Mare Kõiva
mare.koiva@folklore.ee